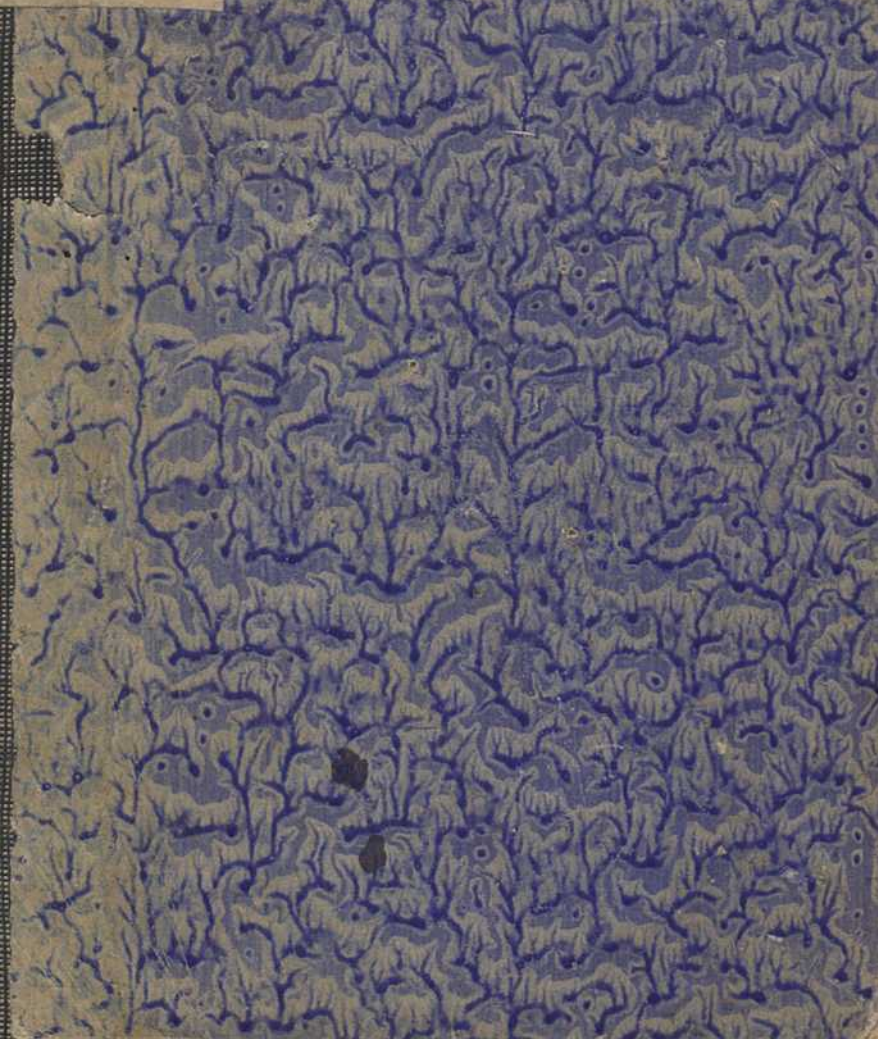
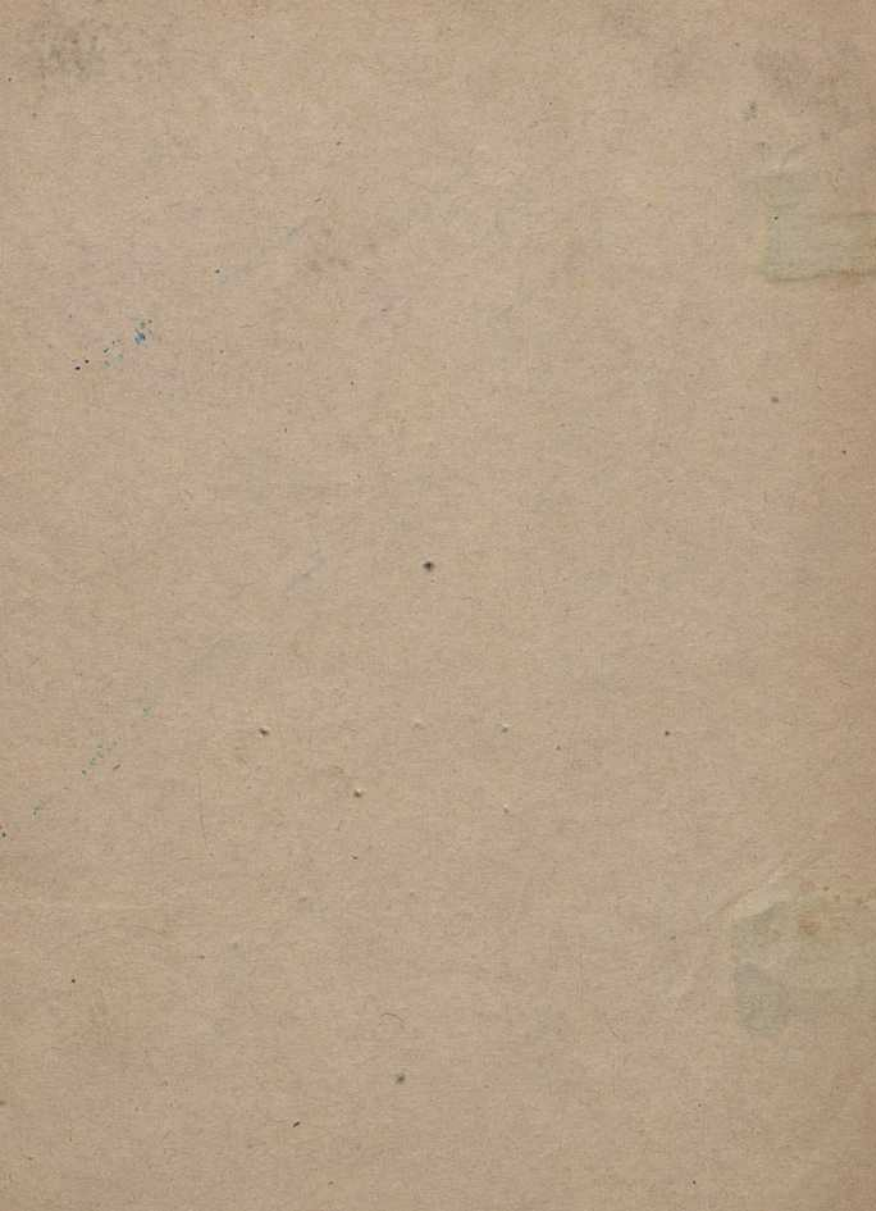

(219)

30.

(039)

A/272

... Сонца навукі скрозь змари цёмныя
Працягне ясна над нашай ніваю,
І будуць жыцці дзеткі патомныя
Добраю доляй — доляй шчасліваю."

~~Вучнёўская бібліятэка
№ 340
Віленскай Беларускай Гімназіі~~

БЕЛАРУСКІЕ КАЗКИ.

БІБЛІАТЭКА
Беларускай Гімназіі
у Вільні
№ 174

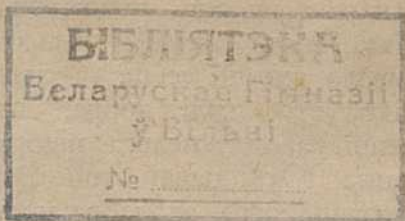
~~Бібліятэка
1-ае Віленскае
БЕЛАРУСКАЕ ГІМНАЗІІ
Інвэнтар № 261
Шыфр кнігі~~

ВІЛЬНЯ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ 1912.

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

ба

Выданье „НАШАЙ НІВЫ.“ Коштам Т. Г.

БАГАТЫР.

І той багатыр, хто мае многа усялякаго дабра, і той, хто дужы, ды здаровы. Часам дурныя кажуць, што абы грошы, то й здароўе будзе. — Не, мабыць, трасца табе, не здароўе будзе за грошы. Мабыць ужо так Бог даў, што багатаго ды заможнаго дык заўсягды якая кольвек хвароба цісьне. Бо што-б с таго было, каб ешчэ багач ды быў і здароў; ён тады і Бога сапхнуўбы з неба. Бог знаў, што чэлавек, як багаты, то й горды; от затым Бог так зрабіў, што хто багаты, той заўжды нехлемяжы, або хворы, а хто бедны, той здаровы ды дужы. Бедны Бога памятае, а багатыр дык усіх забывае.

Гэтак жэ, кажуць, даўней жыў адзін багатыр. Меў ён столькі усялякаго дабра, што й палічыць ня мог. Жыў ён у раскошы ды

выгодзе, ня знаў ніякае бяды, ня меў ніякаго ліха. Адно толькі грызла яго, грызла й не давало яму ні есьці, ні спаць. Грызла яго тое ліхо, што калі добра, дык хочэцца ешчэ лепш, а тут нельга нічога лепшаго прыдумаць. От і пачаў той багатыр сохнуць ды петрэць, што ад дабра нельга найсьці дабра. Толькі вось ешчэ горэй яму зрабілося, як стрэў ён якась аднаго вельмі беднаго чэлавека. Ідзе сабе багатыр каля сваіх палацоў, ідзе маркотны, што німа ўжо на сьвеці лепшаго дабра, аж от якраз сунецца на сустрэч чорны, абдзерты, у лапліку бедны чэлавек, сунецца ды пяе песьні, аж табе багатыра сад разлегаецца.

— Чаму ты пяешь? — пытае багатыр.

— А от пяю, бо здароў і вясёл.

— Чагож ты вясёл, калі ты такі бедны?

— А якога-мне больш ражна трэ? Сягоньня наеўся картопель, а заўтра буду мець і хлеб з салам, бо зарабіў трохі асьмакоў.

— Ці-ж ты таго пяешь, што здароў і наеўся?

— Не, я пяю, што як ня ліха жыць на сьвеці, але як пажыву, то мо будзе й лепш! — прамовіў тое бедны чэлавек дый пацёгся сабе далей, сьпеваючы якусь песьню.

„Уся беда ад багачтва, — думае багатыр; — от калі атдам людзям збольшаго сваё багачце, то мо й лепш будзе.“

Падумаў ён так ды і давай крычаць, зваць беднаго: „эй чуеш! вярніся, чэлавечэ, ёсць к табе дачынене.“ Пачуў бедны чэлазек, што заве багатыр, ды й вярнуўся. Тымчасам багатыр дастаў с кішэні капшук, поўны чырвонцоў, ды й дае беднаму. — „На — кажэ — вазьмі гэтыя асьмакі, то й табе будзе добра, ды й мне лепш.“

Падзякаваў бедны багатыру, узяў грошы ды й пайшоў сабе, а багатыру і запраўды лягчэй стала на сэрцу, што ён хоць раз зрабіў добрае дзела. Але ня доўга радаваўся багатыр, бо як прыйшоў да гасподы *) ды як пачаў лічыць грошы, от адразу яго і апанаваў жаль, — яму шкода стала тых асьмакоў, што ён аддаў беднаму.

Уся беда ад багачце, — думае багатыр...

*) «гасподай» на Палесьсі называюць хату; адгэтуль слово гаспадар.

Ходзіць багатыр, як у ваду апушчэны, маркотны, як пад землёю. Чым далей, тым горэй

Ходзіць багатыр, як у ваду апушчэны.

маркотна багатыру на сэрцы, маркотна ды так моташна, хоць бяры дый засіліся. А тут ешчэ убілася багатыру ў галаву, што будзе з яго багацьцем, як ён апражэцца. —

„Як бы гэта зрабіць, — думае багатыр, — каб і памаей сьмерці ды ўладаць усім сваім багацьцем.“ —

Думаў ён думаў ды і надумаўся. От, зрабіў ён у клеці пад памостам пограб, прыладзіў к яму так дзьверы, што ніхтой не ўцяміць. Паскладаў бага-

тыр у той пограб усе свае грошы ды ўсё, што у яго было самае дарагое. Ходзіць багатыр у той погрэб ды любуецца на сваё дабро. От гэтак раз пайшоў ён у погрэб ды й ня добра зачыніў дзьверы. Тымчасам дзьверы неяк шчакаўзнуліся дый зачыніліся так, што багач ня можэ с погрэба вылезьці. Сядзіць багач у погрэбе ды падыхае з голаду. Пра-

баваў крычаць, ды ніхто яго ня чуе. Пазнаў тут багач, якая цэна грашам і уселякаму багачству, калі німа людзей, калі тое багацце нікому не патрэбнае; пазнаў, што такое грошы, якая ад іх людзям карысць, пазнаў ды ня можэ нікому нічога сказаць, бо нельга вылезці с погрэба. От сядзіць ён і ня ведае, што пачаць, аж бачыць што усе яго грошы ды ўсё дабро абярнулося у чэлавечы пот, ды у кроў. Паднімаецца кроў с потам у погрэбе усё больш, ды больш. Вот, вот ужо яна даходзіць багачу па самае горла, вот, вот ён захлібнецца ў чэлавечай крыві. Тут багатыр сабраў што ёсць моцы ды як крыкне і чуе, аж хтось адазваўся дый адчынае дзьверы. Абрадаваўся багатыр, так абрадаваўся, які ешчэ ніколі, калі убачыў, што ешчэ мо троху пажыве на сьвеці, мо ешчэ зірне на яснае сонейко. Хто-ж выратаваў багатыра с погрэба? Гэта, бачыце, быў той самы бедны чэлавек, што яму багатыр даў кашпук асьмакоў. Узяў ён тагды ад багатыра грошы ды перш думаў, што з грашамі будзе лепш. Тым часам з грашыма стало горэй, як было: з грашыма у дзень і ў ночы заўжды страшна, каб хто не украў або не забіў. Ня ведае бедны, куды дзеваць тые грошы; носіцца з імі, бы кот з асяленцам. Ня есць, ня пье, ўсё думае, каб

не згубішь тые грошы; годзі пяць песьні, годзі вясе́ла жыць. Спетрыў за тые дні, але нарэ́шце дагадаўся, што бяз грошы харашэй, ды як дагадаўся, схапіў капшук той с асьмакамі ды й папёр багатыру назад. Прынёс, а таго німа. Давай бедны пытаць у людзей, дзе багатыр, а тые кажуць, што мабыць чорт на хорму ухапіў, бо ён быў у гасподзе і раптам некуды дзеўся. От стануў бедны чэлаве́к і чухае чупрыну, ня возьме сабе у глузд, дзе найсьці багатыра. Ажно тады багатыр закрычаў у погрэбе. Бедны спазнаў яго па голасе ды й кінуўся ратаваць: разабраў памост, раскідаў у погрэбе столь. Вылез багатыр с погрэба чуць жыў ды й просіць есьці. Дастаў бедны с кайстры пячоную бульбу ды асушкі хлеба, даў багатыру, а той накінуўся на тое, бы воўк галодны, жумрыць, аж за вушамі трашчыць. Пасілкаваўся трохі і давай дзякаваць беднаму. А той кажэ: «Богу, а мне незашта. Вот дзякаваць за твае грошы. На табе іх назад.» Тут бедны выцягнуў руку з грашыма. Як убачыць багатыр тые грошы ды як закрычыць, што то чэлаве́чая кроў ды пот, ды як пабяжыць ад грашэй наўцекача, дык толькі яго пяткі мітусяцца. Бег, бег багатыр ад грошэй, пакуль не заграз і не ўтапіўся у балоці.

Тагды пазналі людзі, што гдзе багацтва,
там німаш шчасыця, што багатыр ад багацтва
гіне.

Як пабяжыць багатыр ад грошэй наўпекача...

ЧЭЛАВЕЧАЕ ВОКА.

Жыў даўней адзін мудры цар. Добра жылося у яго царстве, а людзі ўсё не былі здаволены і нарэкалі на сваю долю. Думаў, думаў мудры цар, чаму гэта у яго царстві людзі не здаволены — нічога не прыдумае. От ён перадаў сваё царство сыну, а сам пайшоў у сьвет, каб паглядзець, як у другіх краях жывуць людзі. Доўга хадзіў ён, пабываў па розных краях і землях. Але куды не прыдзе — бачыць, што ўсюды людзі не здаволены сваёй доляй. Хочэцца мудраму цару пазнаць, чаму гэта чэлавека ніколі не здаволен тым, што мае і чаму ён усё хочэ больш. І пайшоў мудры цар шукаць такога чэлавека, каторы-б растлумачыў яму гэта. Доўга хадзіў ён, ужо барада адрасла па самы паяс, — ня можа знайсці ён такога чэлавека, што-б сказаў яму, калі самы счаслівы будзе здаволен тым, што мае. Ідзе раз цар каля мора; бачыць, ажно на берэзі гуляюць дзеці. Цар падыйшоў да іх паглядзець, што яны робяць. Зблізіўся ён

і бачыць, што дзеці усё штось важаць на шальках.

— Што вы робіце? — пытае цар.

— Важым людзкое вока — кажуць дзеці, — ды вот налажылі на шалькі каменья цэлую кучу, а вока усё перэцягае. Паўзіраўся мудры цар, нічога не сказаў і пайшоў хадзіць каля мора і ўсё думаець. Думаў ён, думаў, нічога не прыдумае. А тут яму так захацелася пазнаць гэта, што лепш і ня жыць. „Не—думае цар — калі я не пазнаю гэтаго, то не вярнуся да гасподы.“ І хацеў ён ужо кінуцца ў морэ, але адно дзіця ухапілося яму за бараду і кажэ: «вот дзеду, мне так хочэцца падзержаць цябе за бараду, што лепш ня жыць. Кідайся са мной у морэ.» — „Разумнае ты — кажэ цар — дзіця. Скажы-ж ты мне, калі чэлавечае вока ня будзе завідаваць, а будзе здаволено“.— „А вось калі“ — кажэ дзіця. — З гэтымі славамі яно ухапіло жменю пяску і пасыпало на чэлавечае вока — і шалька з вокам адразу пайшла у верх. Дагадаўся мудры цар, што тагды чэлавек будзе здаволен, як яму пяском прысыплюць вочы.

ВЕДЗЬМАР.

У кожным сяле ёсць свой ведзьмар. Яны шэпчуць, лечашь, адрабляюць уселякую хваробу, або нешчасьце. Людзі баяцца іх, годзяць ім. От быў такі ведзьмар. Яго зналі ня толькі у суседніх сёлах, але мо у цэлай акрузе. Гэта быў такі вялікі ведзьмар, што ён ўсё знаў. Ніхто ня сьмеў яму казаць на перакор, гэтак яго баяліся. Толькі быў там адзін чэлавек; ён многа па сьвеці хадзіў: кажуць — быў аж у Кралеўцу. Вось гэты чэлавек не баяўся ведзьмара і ўсё казаў, што ён толькі чмуціць. Але яму ня верылі. Раз той чэлавек пайшоў у сваё жыта і зрабіў там з’аламку. Праз тыдзень, а то два прыходзіць к таму ведзьмару, каб ён вырваў тую з’аламку. Пайшлі яны на поле. Падышоў ведзьмар к з’аламцы на крокоў дваццаць ды й кажэ, што ня можэ ісьці далей, такая моцная з’аламка. Скінуў гэта ён нагавіцы і сарочку ды так, як маці радзіла, і папоўз да з’алому ракам. Паўзе і ўсё стогне, што вельмі

моцна удзеяна. Маўчаў гэта, маўчаў той чэлавек, а як падыйшлі другіе людзі, узсеў на ведзьмара верхам, дастаў с пад палы гарапнік ды давай палосаваць ведзьмара. — „Вось-жэ я табе, хварэць тваей галаве, — кажэ — пакажу, як моцна удзеяна, бо гэтую з’адамку я зрабіў сам“. — Раве нямым голасам ведзьмар, а той яго лупіць. Біў — біў пакуль здаваліўся ды й пытае: „А што — кажэ — ня будзеш больш добрых людзей чмуціць?“ — „Ня буду — просіцца ведзьмар, — толькі пусьці жывого.“ — Пусьціў той чэлавек ведзьмара. Усхапіўся гад, забыўся і сарочкі і нагавіц апрануць ды так і сунуў наўцекача. Паўзіраліся людзі, думалі перш, што ведзьмар таго чэлавека са сьвету зжыве, але бачаць, жыве сабе і нічагусенькі, пачалі гаварыць, што мабыць той чэлавек мацнейшы ад ведзьмара, калі гэтак з яго накіў. Годзі ведзьмар с тае пары чмуціць. Дык вось як ведзьмары знаюцца.

СЯМІЛЕТКА.

Жыў сабе адзін чэлавек з жонкай і у іх не было сем год дзяцей, а жыў ён дужа бедна. Побач з ім жыў сусед багач, меў усяго многа. І быў у гэтаго багача падцёлак і ён сем год не цяліўся. На восьмы год у беднаго заціжарыла жонка, а у багача стаў цёлым падцёлак. У адзін час у беднаго жонка радзіла дачку, а у багатаго падцёлак прывёў цялушку. Жонка багачова узяла ды паглядзела пёльцы у зубы — зубы чырвоныя.

— „Э, — кажэ дзедку: „гэты цялёнак не узгадуецца, выкінь яго за плот.“

Багач узяў ды й выкінуў таго цялёнка.

У гэты час бедны ішоў па ваду. Набраў вады поўныя суды і йдзе назад, ажно бачыць, што ляжыць цялёнак ля плоту; занёс ваду і кажэ жонцы:

„Вот, бабка, я нес ваду і бачыў, што ля плоту ляжыць цялёнак. Пайду я ды й вазьму гэтаго цялёнка? Добра нам на што небудзь будзе!“

— „А йдзі, кажэ жонка, вазьмі, прынясі!“
Ен прынёс гэтаго цялёнка і кажэ:

„Прыгодзіцца нам: цяпер к хрэзьбінам зарэжэм, будзе чым закусіць.“ А баба кажэ:

— „А не, дзедку, хай лепей расьце цёлачка! Можэ мы і так абойдземся!“

І пачалі хадаваць тую цёлку. Цёлка вырасла, стала рослая, сытая; — і тая дзевачка стала шыбка расьці, ды вырасла такая гожая, вумная, што і сказаць нельга, якая вумная дзевачка. Тады той багач кажэ беднаму, (разгаварыліся ці, так, ці ў шынку дзе):

„Аткуль гэта у цябе цёлка такая харошая?“

Тая дзевачка стала расьці і вырасла такая гожая...

— „А, кажэ, братка: мне Бог даў ксьціны; пайшоў я па ваду, ажно за платом ляжыць цёлка, я яе узяў і прынёс дамоў і хацеў зарэзаць к хрэзьбінам, але баба не дала мне рэзаць.“

Багач тады кажэ:

— „Э, братка, дык гэта мая цёлка! Я, кажэ ён, адбяру цёлку, бо гэта мая цёлка!“

— „Не, кажэ бедны, пойдзем да пана, як пан разсудзіць. Якжэ: я сем гадоў карміў яе, ешчэ і карысьці ня бачыў з яе, а ты ўжо адбіраеш!“

Пашлі яны да пана. Гэтыж багач, як прыйшоў к пану, дык зара парукаўся з ім. Той кажэ: „Садзіся у нас“. Ён сеў, а бедны стаіць у парозі. Тады пан кажэ:

„Чаго-ж вы прыйшлі камне?“

Абодвы кажуць: „на суд паночку!“

— „На які суд?“

Бедны расказаў сваю крыўду: „так і так, кажэ, даў мне Бог хрэзьбіны, я пайшоў за вадой і знайшоў пад платом цёлку маленькую. А ён цяперка кажэ, што гэта яго, і адбірае у мяне тую цёлку.“

А багач кажэ: „гэта мая цёлка! у мяне быў падцёлак, сем год не цяліўся, а на сёмым ацяліўся. Жонка паглядзела яму у зубы

і сказала, што ён не ўзгадуецца; і я выкінуў яго за плот. Гэта мая цёлка!“

Пан тады і кажэ ім:

„Ну вот: загадаю я вам тры загадкі. Хто адгадае, таго й цёлка. — Адгадайце мне, што у сьвечи сыщей, што багацей, і што шпарчэй?“

Пайшлі яны дамоў. Бедны прыйшоў і плачэ. І кажэ: „вось, мая дачушка і бабка! Даў нам Бог цёлачку, і тую багач адбірае! Загадаў нам пан тры загадкі — дзе нам, кажэ, дурным, адгадаць? Мы, кажэ, не адгадаем іх!“

А дзевачка гэта пытаецца: „якіеж, тату, загадкі пан загадаў? скажы нам!“

І ён расказаў тые загадкі ім.

Тады дзевачка кажэ: „э, тату, лажыся спаць! Дзень ад вечэра мудрэйшы, заўтра пагадаем“.

А багач прыйшоў дамоў і рад.

„Ну, баба, цёлка будзе наша! Загадаў пан тры загадкі, трэба іх адгадаць!“ Ён расказаў тры загадкі: „пан сказаў адгадаць, што у сьвечи сыщей, што багацей і што шпарчэй?“

Тады баба кажэ: „э, дзед, ты дзед! ты дурэнь—кажэ. Сыщей-жэ, кажэ, німа, як наш кабан! А багацей за нас німа нікога: мы, кажэ, багацей за ўсіх! А шпарчэй, кажэ, за нашаго варанога коніка німа на сьвечи нічога: ён жэ

выйдзе на вуліцу, як паглядзіць, дык на ўвесь сьвет, як арол!“

Даў Бог дзень. Тады дзевачка тая кажэ:
„Тата, ідзі ты да пана і скажы, што сыцей усяго земля, багацей за Бога німа нікога, а шпарчэй за ўсё думкі людзкіе!“

Прышлі яны да пана. Пан пытаецца:

„Ну, што угадалі?“

Багач зара і кажэ: Гэ, панок, што там было угадаць: сыцей нічога німа; як наш каббан; а багацей, паночэк, за мяне німа, я багацей за ўсіх; а шпарчэй німа за майго коніка варанога!“

— „Ну, а ты,—кажэ беднаму,—як угадаў?“

Той кажэ: „а, паночэк, — сыцей німа, як земля; а багацей Бога німа нікога; а шпарчэй у сьвеці німа нікога, як людзкіе думкі!“

Тады пан кажэ на багача:

„Гіцэль, ты, кажэ, гіцэль! Дык ты багацей за мяне? Пашоў, кажэ, вон!“

А у беднаго пытаецца: „хто-ж цябе навучыў?“

— „Гэта мяне навучыла мая дачка сямілетка — яна радзілася тады, як гэта цёлка цялілася. Яна сем год не хадзіла і цёлка мая сем год не цялілася“.

Пан кажэ: „ну ідзі сабе з Богам, цёлка твая!“

Раз пан заехаўся у тую вёску, дзе жывуць бедны, і пачало карціць яму, каб даведацца, як магла угадаць ягоныя загадкі такая маленькая дзяўчынка? Пэўне гэта яна якая ня простая! Заехаўся на панадворак, бацькі не было дома і матка была у полі — дома была адна толькі тая дзяўчынка.

Пан пытаецца у яе: „дзяўчынка, да чаго мне прывязаць коні?“

А яна яму тады кажэ: „а ці к зіме прывяжы, ці к лету!“

А пан стаіць, вочы вылупіў, не разбярэ, што такое зіма, што такое лета?“

Тады ён пытаецца: „скажы-ж мне, дзяўчынка, — што такое зіма, а што такое лета?“

Яна тады кажэ: „ну, хоць к калёсам прывяжы, а хоць к саням.“

Пан гэты пабыў там, палюбаваўся, бачыць: дзевачка гожая, вумная,—і сказаў ёй: „скажы, каб у вечэры твай бацька прыйшоў ка мне!“

Калі бацька прыйшоў дамоў, яна і кажэ: „вот, татачка, быў тут пан і казаў, каб ты у вечэры прыйшоў у двор.“

Гэты мужык зара пайшоў да пана, а пан яму і кажэ: „нішто, разумную дачку маеш. На-ж табе лубку яец; скажы ёй, каб квакуху пасадзіла і вывела мне к заўтраму на сьнеданьне курчат.“

Тады той мужык ідзе і плачэ.

„Чаго ты тата гэтак плачэш?“ — пытае дачка.

— „Ды вось, мая дачушка, загадаў нам пан загадку: каб ты на гэты яйцы квакуху пасадзіла і высядзела курчат на сьнеданьне к заўтраму.“

Тады дзяўчына кажэ: „мама бяры гэтыя яйкі, ды бій у саган, ды пражы яечню, ды лажыся спаць — дзень ад вечэра мудрэйшы, а там Бог-бацька.“

Перэначэвалі. Устаўшы дзяўчынка кажэ да бацькі: „на табе, тата, гаршчок, ды ідзі скорэнька да пана, ды скажы, каб ён хутчэй лядо высек і наматычыў, і ячменю насеяў і намалаціў, і проса натоўк, ды ў гэты гаршчок каб круп насыпаў пісклят карміць.“

Пайшоў дзел да пана. Тады пан кажэ: „нішто, вумніца твая дачка! скажы ты ей, дачцэ сваей, каб яна ні пехатой прыйшла, ні на кані прыехала, і ня голая, і не ў сарочцы, і каб падарак мне прынесла ды дала, і каб я не скарыстаў з яго. Калі зробіць усё гэта, то замуж за сябе вазьму, а ня зробіць — галаву з яе зніму!“

Ідзе гэты чэлазек дамоў і плачэ. І кажэ: „вось, мая дачушка, нарабіла клопату: загадаў пан табе загадку, каб ты да яго не пехатой прыйшла, ні на кані прыехала, ні голая

ні ў сарочцы; і каб падарак яму дала, і каб ён не скарыстаў з яго. Калі зробіш — замуж возьме, а ня зробіш — галаву зніме.“

— „Ну, тату, трэба злавіць нам зайца.“

Яна ўзяла, сарочку здзела і увярцелася ў жак, што рыбы ловяць, на кіёчэк села і едзе і зайца з сабой узяла. Пад’езджае к пану. Пан гэты стаіць на ганку. Бачыць ён, што дрэнна, — прыдзецца яму яе за сябе узяць, бо яна зрабіла тое, што ён загадаў; — тады ён узяў і сабакамі. яе зацкаваў. Сабакі да яе, а яна узяла ды зайца шыбель на дарогу. Сабакі за зайцэм пабеглі, а яна да пана на ганак: „Вітайце пане!“ Пану гэтаму ужо німа што рабіць — трэба з ей жаніцца! Зазваў яе ў пакоі, справіў ей адзежу панскую, ажаніўся з ей, і пачалі жыць хорашо.

Пажыўшы колькі гадоў, паехаў ён у чужы край, а ей сказаў выезджаючы:

„Глядзі-ж, каб ты тут без мяне не судзіла маіх людзей, а то ты не мая, а я ня твой!“

І выехаў. Жыла яна адна у дварэ, мала ці багата, а здарылося за той час такое. Пашлі два мужыкі на кірмаш, адзін купіў калёсы, другі кабылу. Ехалі яны у двох, і кабыла ажарабілася. Той кажэ: мой жэрабёнак, мае калёсы ажэрабіліся. А той кажэ: мой жэрабёнак,

мая кабыла ажэрабілася. Цягаліся, цягаліся ды пайшлі у двор на суд.

Прыішлі да тэй дзяўчынкі, цяпер ужо пані, але ведама, як разумная была, то хоць і у паны выйшла — фанабэрыі не паказывала,

Зазвау пан яе у пакоі...

дык яны да яе прыішлі у пакоі і кажуць:
„разсудзі нам, панячка, суд.“

— „Які суд?“

— „Ажэрабіліся мае калёсы, а ён кажэ, што гэта яго кабыла ажэрабілася, кажэ, што гэта яго жэрабёнак.“

— „Ажэрабілася мая кабыла, а ён кажэ, што гэта яго калёсы ажэрабіліся, кажэ, што гэта яго жэрабёнак.“

Тады паня кажэ: „хоць мне пан загадаў, каб я нікога не судзіла, адначэ слухайце:

„Вазьмі ты, чэлавечэ, атпражы кабылу, ды вядзі дамоў, а ты цягні свае калёсы да сябе дамоў. За кім жэрабёнак пойдзе, таго і жэрабёнак.“

Тады першы кабылу павёў і жэрабёнак за ім пабег. Вось між імі і скончылася сварка.

Ажно прыехаў пан у двор і дачуўся, што яна разсудзіла тых мужыкоў.

„Як-жэ ты, мая мілая, адважылася ня слушаць майго загаду? Я табе сказаў, а ты зрабіла гэтак!.. Бяры сабе, кажэ, што табе мілей, што табе любей, і ідзі, каб я цябе ня бачыў!“

Тады яна кажэ: „ну, што-ж, калі нам с табой ня бачыцца, то на развітаньне выпьем віна.“ Узяла і напала пана. Пан ушўся і заснуў. Тут яна жывей загадала запрагчы коні у карэту, лякаям загадала палажыць туды пана, ды й марш у бацькаву хату. Там хутчэй яго п'янаго с карэты, ды на пол, у гарохавіны.

„Во табе, пахмеляйся! А ты, тата, гатуй тапары ды матыкі, пойдзем заўтра лядо капаць.“

...і пачалі жыць хорапа.

Назаўтрае прачнуўся гэты пан, глядзь, глядзь — гдзе ён гэта? Убачыў сваю жонку і пытае:

— „Што гэта ты, душэчка, зрабіла?“

— „А што ты, душэчка, казаў, тое і зрабіла: ты мне мілей за ўсё, я цябе і ўзяла з сабой. Атпраўляйся з бацькам лядо капаць!“

— „Але, кажэ пан, лепі ты, душэчка, садзіся у карэту, ды паедзем у двор, ды будзем жыць, як жылі...“

І я там быў, мёд-віно піў і сам чуць не заснуў, як той пан...

ВАДА ПАМАГЛА.

Жаліцца адна маладзіца, што ей ад гаспадара жыткі німа: як толькі сойдуцца, то перш сварацца, клянуща, зневажаюць адно другога, а посьле гаспадар давай яе біць. І гэтак немаль кожны дзень. Цярпела, цярпела маладзіца і давай шукаць людзей, каб памаглі. Якіх толькі забабаноў і прымхоў (прымет) яна не рабіла, — нічога не памагае, ешчэ горэй бье гаспадар; бо ён перш ня піў, а як пачаў з жонкай калаціцца, дык стаў піць. Хадзіла маладзіца і у прошчу, пасьціла сем пятніц, давала гаспадару зельлёў піць — але ешчэ горэй ідзе у іх калатня. От, парадзілі людзі ешчэ схадзіць к старэнькаму дзядку, мо ён што парадзіць. Недалёка ад села, каля перавозу жыў сабе той старэнькі дзядок. У летку ён лавіў рыбу і перавозіў на чоўне, каму трэба было цераз рэку. За гэта давалі яму хлеба і стравы. Гэтак і жыў сабе дзядок. Вот, прыходзіць да яго маладзіца і жаліцца на сваю бяду. Паслухаў дзядок і дае ей пляшку вады. „На, кажэ, гэтае зельле. Як

прыдзе гаспадар у хату, ты нябяры яго у губу, не каўтай (глытай), а так дзяржы у губе, то гаспадар ня будзе ня толькі біць, але і зневажаць ня будзе. „Падзякавала маладзіца і пашла да гасподы. От, як прыйшоў гаспадар у хату, яна і набрала у губу вады: трымае і маўчыць. Гэтак прайшоў адзін дзень, другі, цэлы тыдзень, а гаспадар і пальцэм ня крануў яе. Рада маладзіца. Хваліць зельле, што даў дзядок. Толькі вось вышла уся вада с пляшкі. Ізноў давай яны сварыцца, ды калаціцца. Другі раз пашла маладзіца да дзедка прасіць, каб даў ешчэ таго зельля. Даў дзядок ешчэ пляшку вады. І трэці раз прыходзіць маладзіца па ваду да дзедка. „Эй, кажэ дзядок, маладзіца, маладзіца, ці ты ня бачыш, што гэта простая вада? Вада, бач, табе памагла, бо як ты набярэш у губу вады, то й ня можэш аскірзацца, а маўчыш, як кажуць: бытцым вады у губу набраўшы. Гаспадар хоць і аблае цябе, калі ёсьць за што, ты маўчыш і ён замаўчыць. Вось ідзі, кажэ дзедка, з Богам, ды не напрыкрайся свайму газпадару, а лепш прамаўчы, калі цябе злосьць агорне, а як злосьць атхлыне, тады па добраму яму расталмач, то і ўсё добра будзе.“ С тае пары жывуць маладзіца з гаспадаром ладам ды парадкам і ніколі ня сварацца.

31
ХАЎРУС.

Налавіў мужык вельмі хорошае рыбы і панёс у двор да пана. Чуць цягне мужык рыбу, а на сустрэч бяжыць цыган.

— Што ты нясеш, Янка?

— Рыбу. — Ну, а каму ты яе нясеш? — Панясу пану гасьцінца, мо што дасць. — Ведаеш, што, бацько, вазьмі мяне у хаўрус. — Хадзем, калі хочэш, — кажэ Янка. — От, прыходзяць яны у двор да пана. Забегся мужык у пекарню і раскажаў, як прычапіўся цыган да яго, каб узяць у хаўрус. Пачуў тое лякай і сказаў пану. От, пазвалі мужыка с цыганом да пана. Мужык стаў уперад, а цыган з задку. — Дзень добры пану! — А што скажэш, Янка? — Усё добрае, паночку! — А па добрым што? — От, прынёс пану гасьцінца — рыбы. — Добра, дзякую. А ты, цыгане, што скажэш? — Я разам, паночку. — Як разам? — У хаўрусе паночку. — А ну, то добра. Што-ж табе даць за гэту рыбу? — пытае пан у Янкі. — Дам табе паўмеры пшаніцы. — Э, дзякаваць

паночку, але мае дзеці ніколі ня елі пірагоў, на што мне пшаніца, — кажэ мужык. А цыган стаіць з боку, ды штоўхае мужыка: Янка, дурэнь, бяры пшаніцу. — Ня хочэш? — кажэ пан. Ну то я дам табе каня. — Э, куды мне, паночку, панскі конь. Ешчэ разнясе мяне. — Мужык, дурэнь, бяры каня, — шэпчэ Янку цыган. — Ну, то я дам табе, янка, дзесяць рублёў. — Э, куды мне, паночку, гэтакіе грошы. Ешчэ хто забье. Мае і бацькі ніколі ня мелі гэтулькі грошы. — Мужык, дурэнь, варона, бяры грошы! — шэпчэ цыган. Тады, як закрычыць пан на Янку: дык якога ражна табе трэба? Пшаніцы ня хочэш, каня ня хочэш, грошы ня хочэш, дык я табе дам пяцьдзсят бізуноў! — Дзякаваць, паночку! Вось гэта бралі мае бацькі і дзяды. — Павялі мужыка с цыганом на стайню і давай лупіць. Палажылі мужыка бліжэй, а цыгана далей. Хурман размахнецца, размахнецца, ды як смальне цыгана, дык таму аж зорачкі з вачу сыплюцца, а мужыку бізуном толькі перэцягне. Круціцца цыган, як на гаручым жалезе, лае ды кляне мужыка, а Янка раве на ўсё горла, нібы-то яму вельмі балюча. Адлічылі цыгану дваццаць пяць. Усхапіўся ён схапіў свае штаны у жменю, ды наўцекача, толькі пяткі мітусяцца. Заплаціў пан мужыку за рыбу

і ешчэ даў гасьцінца. Ідзе сабе Янка, ды лолечку пакурувае; бачыць, аж бяжыць на сустрэч цыган.—А што, трасца цябе, — крычыць цыган: не хацеў пшаніцы, не хацеў каня і грошы не хацеў, дык вот табе і ўздалі. — Ды і табеж-ж, мабыць, крыху дасталося? — Што мне? Мяне толькі кончыкам, а цябе ўсім бізуном. — Гэ, калі хаўрус, дык хаўрус. Трэба, каб было па роўну, — кажэ Янка; — хадзем хіба ешчэ да пана. Падняў гэта цыган полы ды як сунуў, дык і камянём не дагоніш. Адбегся трохі і крычыць: але мяне толькі кончыкам, а цябе ўсім бізуном! Ага!..

КУЧА ГРОШЫ.

Жылі калісьці на сьвеце два стральцы і хадзілі яны на палеваньне. Ідуць раз цёмным лесам па глухой сьцежэчцы, — сустраўся ім старычок.

І кажэ ён ім:

— Не хадзіце па гэтай сьцежцы, стральцы.

— А што, дзядулька?

— Тут, братцы, на гэтай сьцежэчцы ляжыць вялізная змея, і нельга ні прайсьці, ні праехаці.

— Дзякуем, дзядуля, што нас ад сьмерці адвёў.

Дзядуля пайшоў, а стральцы пастаялі, падумалі, ды і кажуць:

— А што нам змея? Мы маем чым бараціцца! Няўжо-ж мы гадзіны не зваюём?!

І пайшлі; дайшлі і відзяць: вялікая куча грошэй ляжыць на сьцежцы. Засьмеяліся тагды мыслівыя і гавораць:

— Вот ён, стары гад, што нам сказаў! Каб мы яго паслухалі, ён сам гэтыя грошы

ўзяў бы, а цяпер дык мы іх і не пражывём ніколі.

Селі яны і думаюць, што рабіць. Вось адзін і кажэ:

— Ідзі ты да дому за канём: мы не да-
нясем на сабе грошы.

Адзін астаўся сьцерагчы, а другі за канём пайшоў. — Той, што астаўся пры грашах, кажэ свайму таварышу:

— Ты, браток, зайдзі да маеі гаспадыні і прынясі кусок хлеба!

Таварыш пашоў дамоў, прыходзіць да сваеі жонкі і кажэ:

— Ну, баба, што нам Бог то даў!

— А што даў?

— Вялікую кучу грошы: нам іх не пражыць, ды і нашым дзецям і ўнукам астанецца. Ану, запалі печ, замясі прэсную какорыну з атрутай ды зельлем! Я яму скажу, што гэта ягона я жонка прыслала.

Замясіла баба какорыну з атрутай і зельлем і зараз спекла яе, а мужык запрог каня і паехаў.

А той, што астаўся грошы пільнаваць, набіў стрэльбу і думае сабе:

„Вось, як ён прыедзе, я яго і хлоп — усе грошы будуць мае, а дома скажу, што яго ня відзеў.“

Пад'езджае да яго таварыш; ён прышэ-
ліўся, дый хлоп — забіў. А сам пабег да
калès, развязаў торбу, укусіў какорыну і памёр.

А грошы так і асталіся: з'ела абодвых
гадзіна!

+

73560

1

65

E0000000-1742022

